

Teoria ewaluacji społecznej

Dr hab. Ryszard Szarfenberg
Instytut Polityki Społecznej UW

rszarf.ips.uw.edu.pl/ewalps/dzienne/

Studia podyplomowe: Kierowanie procesami edukacyjnymi w zakresie
rewitalizacji, przedsiębiorczości, samorządności lokalnej

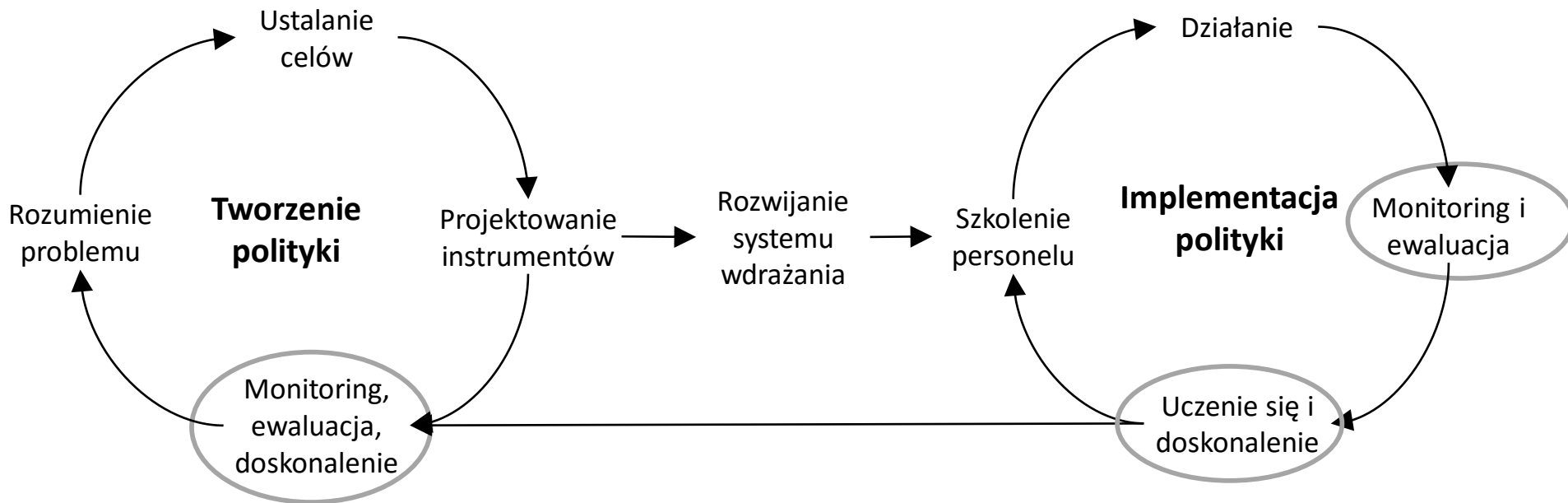
Główne wątki

- Ewaluacja w kontekście modeli interwencji publicznej
- Interwencja społecznościowa i jej odmiany
- Zastosowanie logiki interwencji i ewaluacji do interwencji społecznościowej
- Wszechstronne interwencje społeczne z wbudowaną interwencją społecznościową
- Trudności ewaluacji tradycyjnej w obliczu nieobliczalnych problemów i koncepcja ewaluacji rozwijającej
- Praktyka społecznościowa oparta na dowodach naukowych

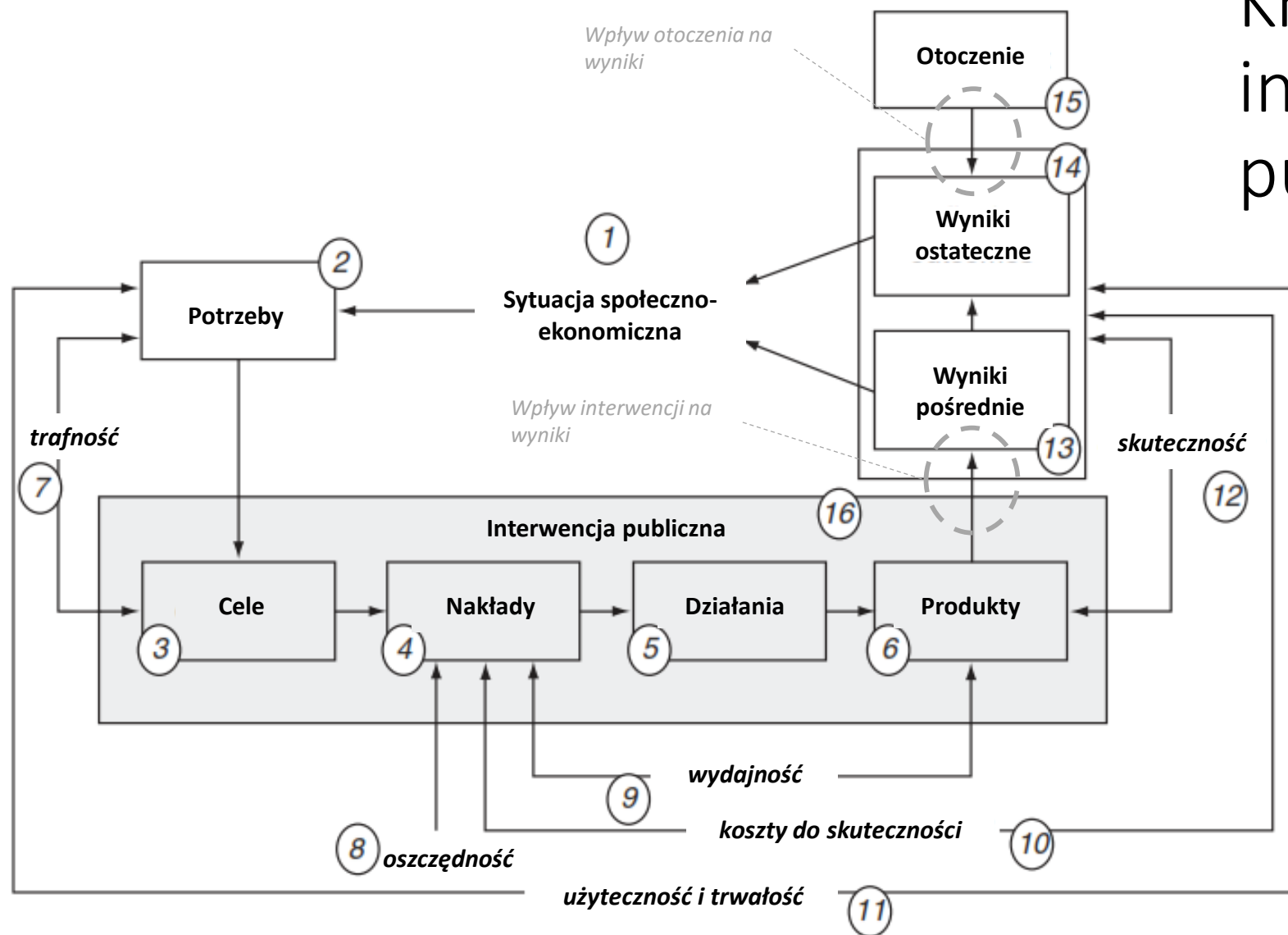
Interwencja publiczna: rozwiązywanie problemów w procesie polityki publicznej

Interwencja publiczna jako tworzenie i implementowanie z uwzględnieniem ewaluacji

Kryteria ewaluacji interwencji publicznej

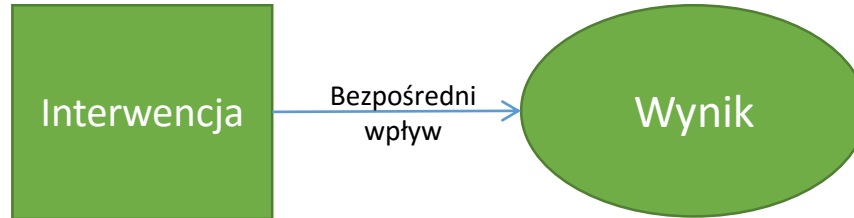

Ewaluacja interwencji pod względem kryteriów:

- Trafności (7)
- Oszczędności (8)
- Wydajności (9)
- Kosztów do skuteczności (10)
- Użyteczności i trwałości (11)
- Skuteczności (12)

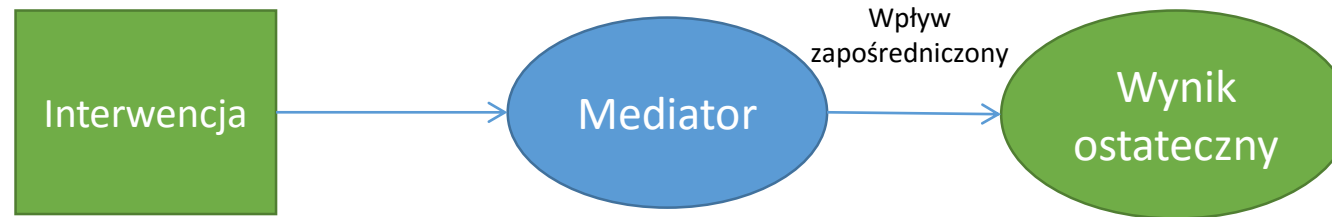
Koncepcje powiązań interwencji z wynikami

Koncepcja wpływu bezpośredniego i jej ograniczenia

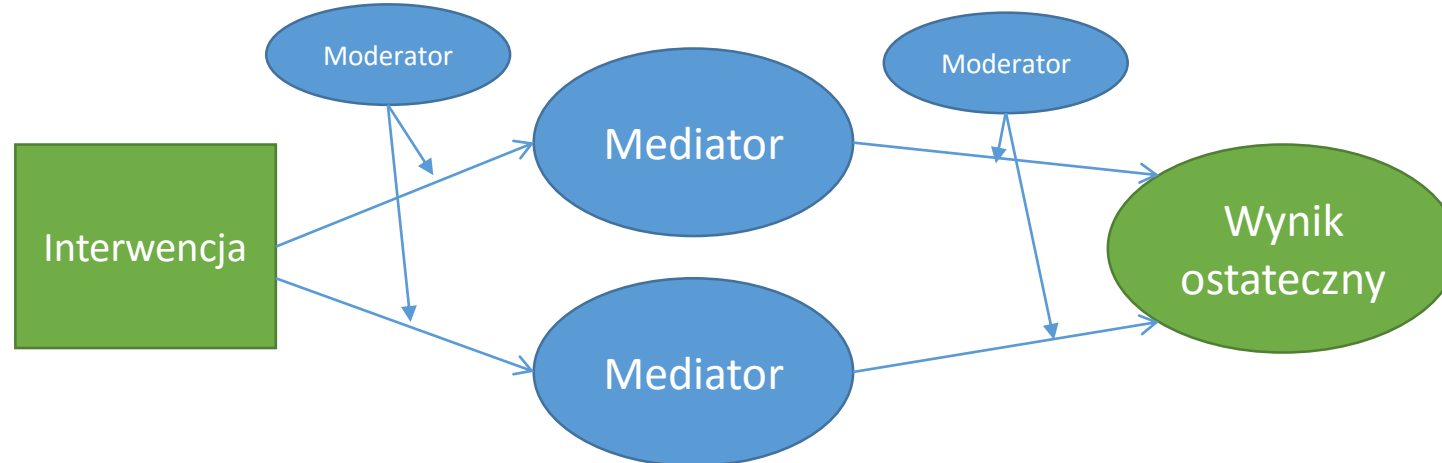
Czy są interwencje, które osiągają wyniki bezpośrednio? Wywieranie wpływu na zachowania zawsze są zapośredniczone poprzez bodźce (np. kary, nagrody, kazania)

Koncepcja wpływu pośredniego z jednym mediatorem

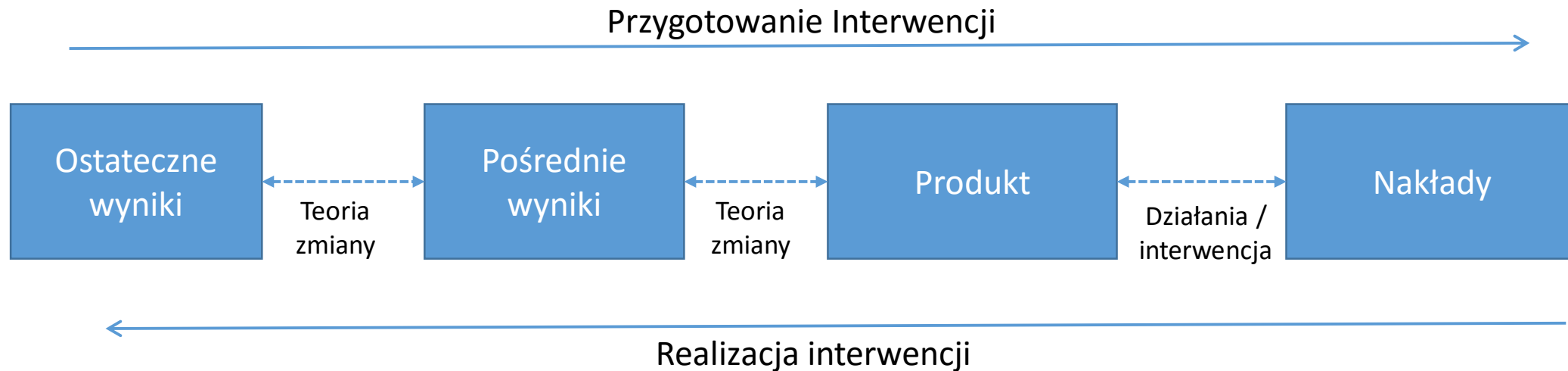
Mediator: czynnik na który należy oddziaływać, aby osiągnąć wynik ostateczny

Koncepcja wpływu pośredniego z wieloma mediatorami i moderatorami

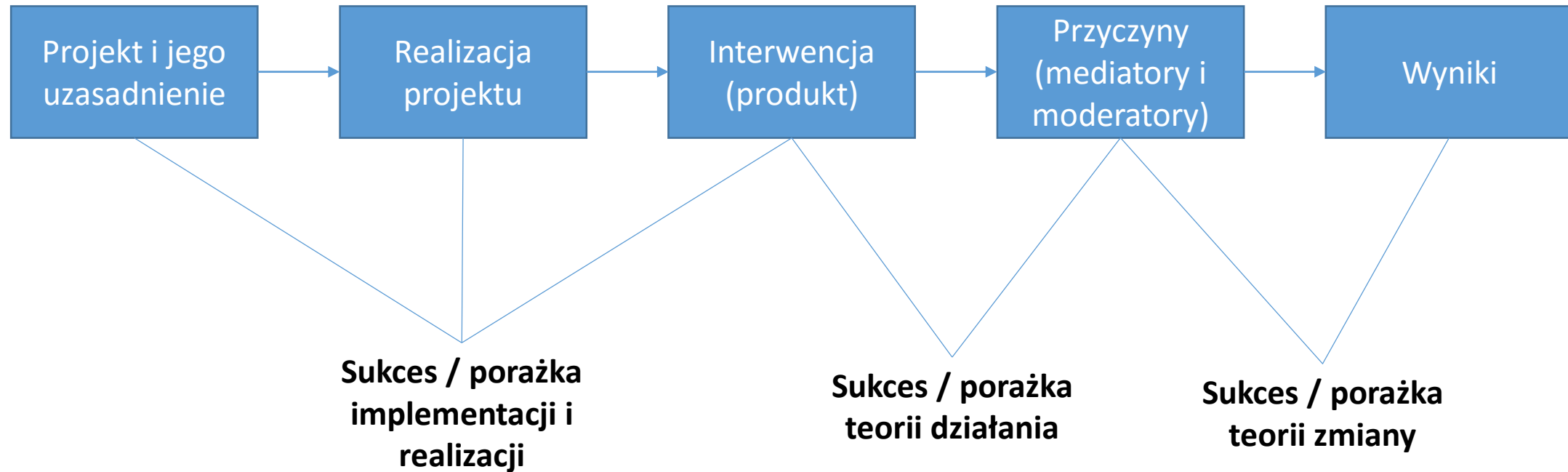

Moderator: czynnik zewnętrzny, który wpływa na siłę oddziaływania interwencji w relacji interwencja - mediator lub mediator - wynik

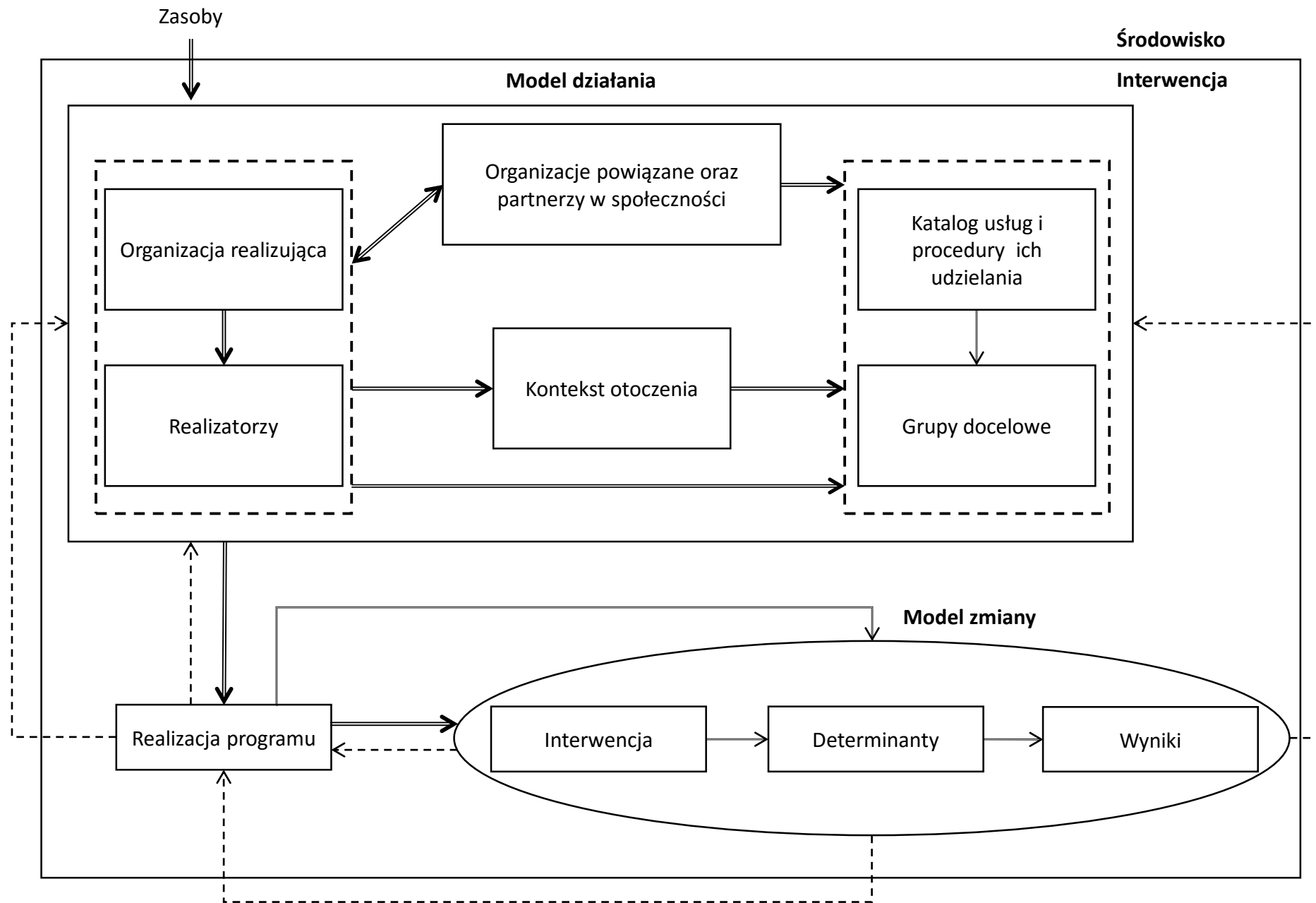
Miejsce teorii zmiany w logice interwencji publicznej

Ewaluacja realizacji i osiągnięcia wyników w podejściu linearnym

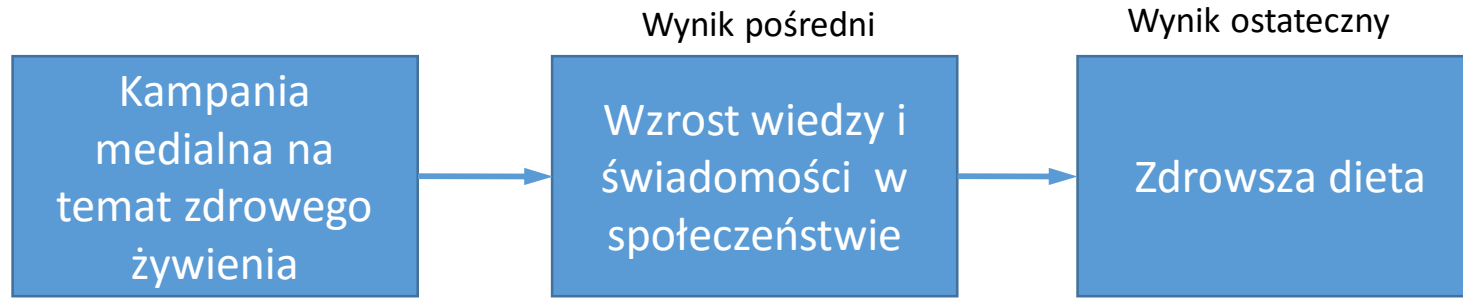

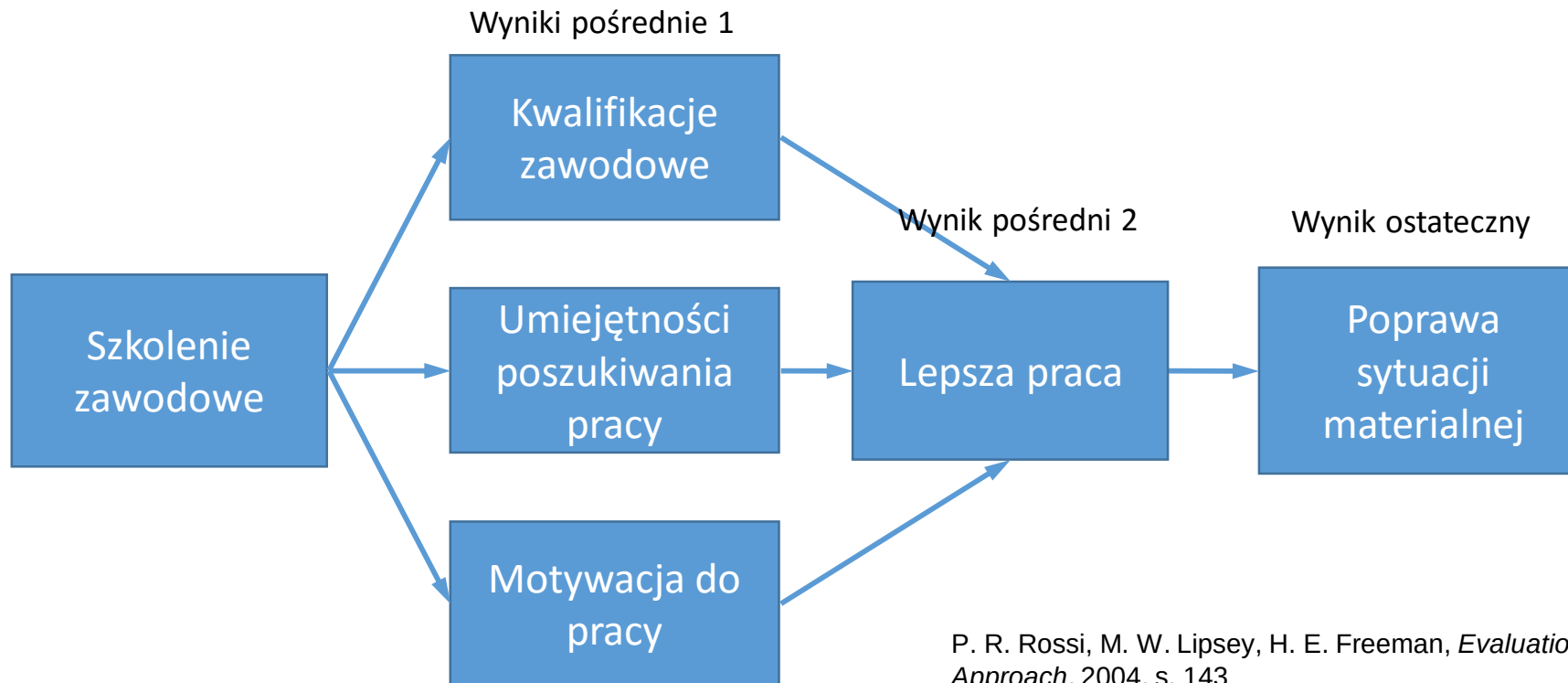
Koncepcja teorii interwencji –
podejście nielinearne

Przykłady prostych teorii zmiany

Teoria zmiany w projekcie kampanii medialnej

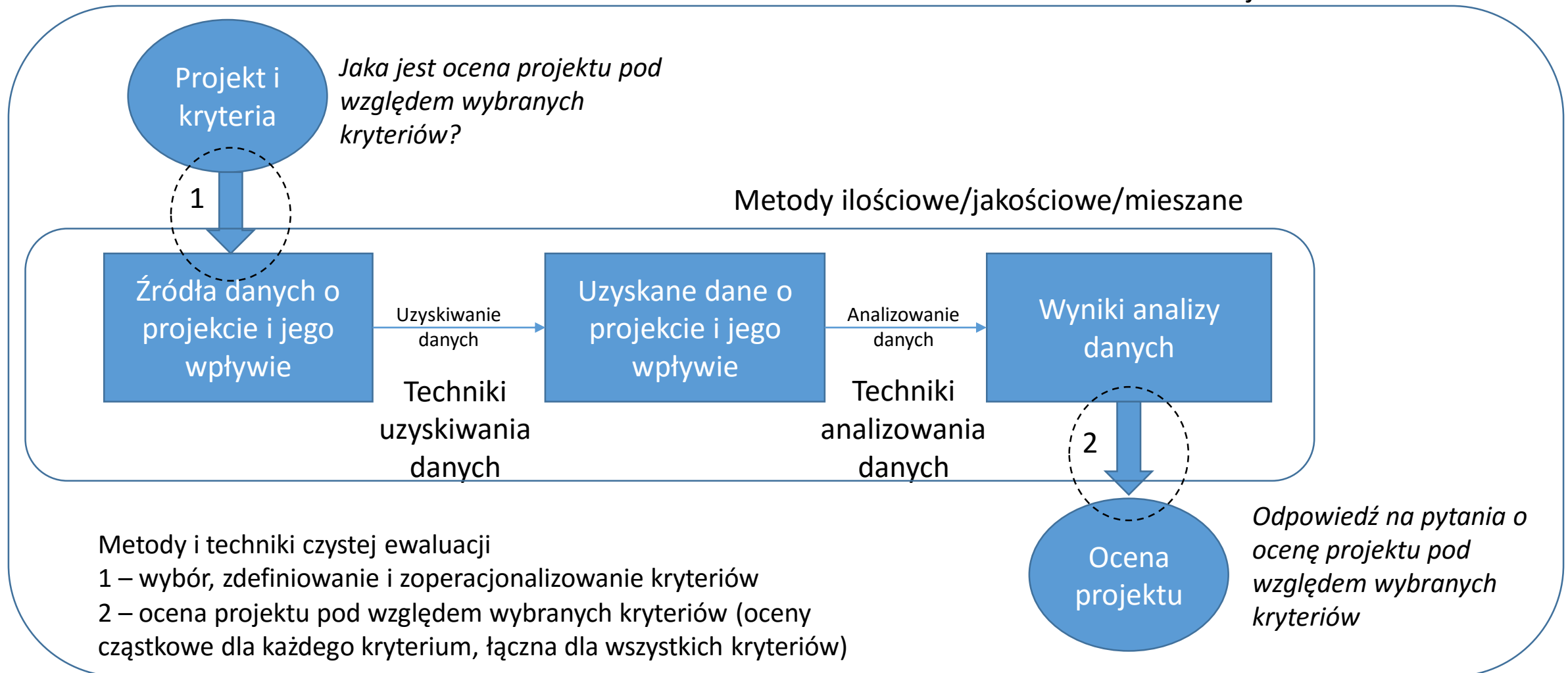

Teoria zmiany w projekcie szkolenia zawodowego

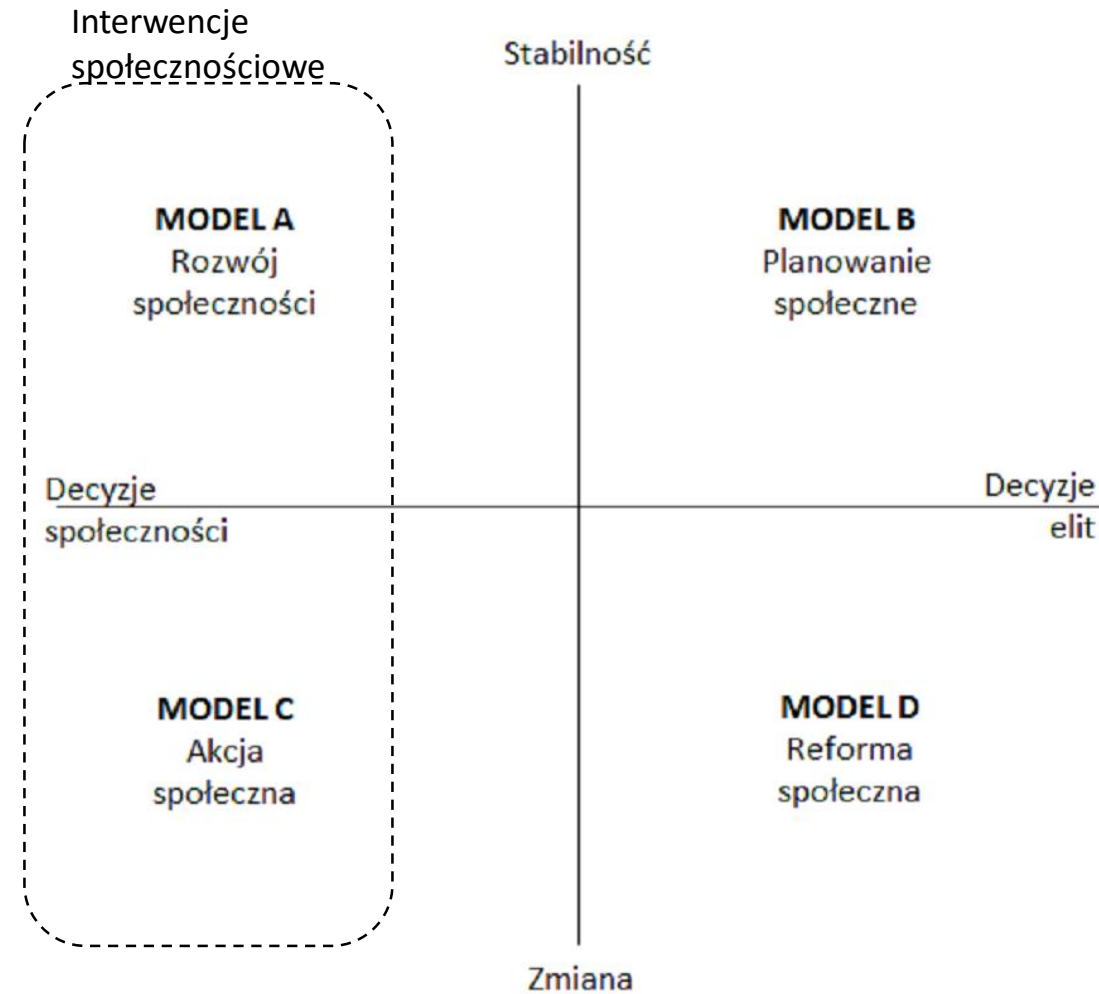

Od pytań ewaluacyjnych do ocen ewaluacyjnych – metody ewaluacji

Ewaluacja

Cztery modele interwencji społecznej i społecznościowej

Źródło: A. Jeffries, Modelling Community Work: An Analytic Framework for Practice, Journal of Community Practice, vol. 3, nr 3/4, 1996, s. 111.

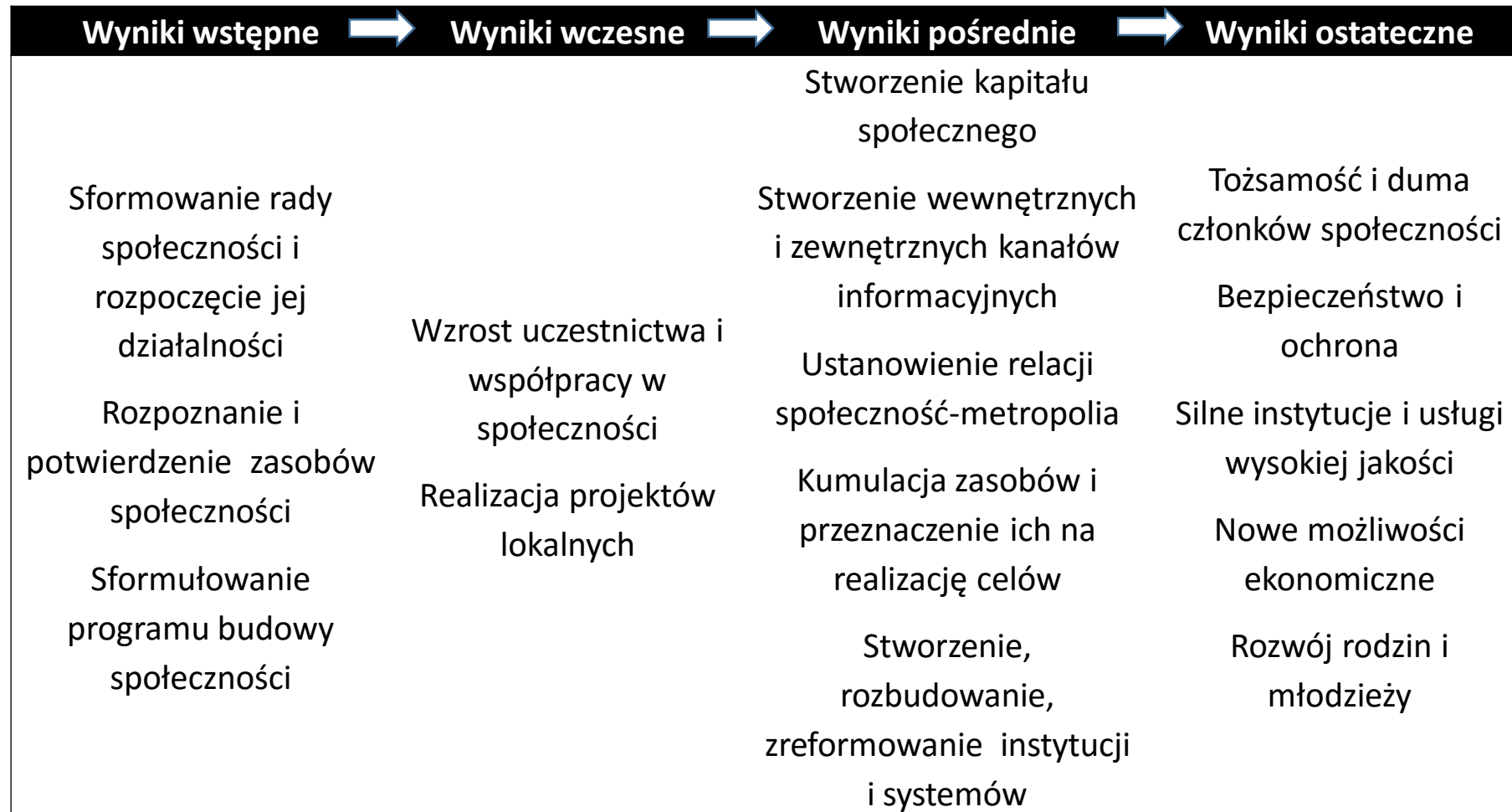
Interwencja społecznościowa w dziewięciu odmianach

	Planowanie / polityka społeczna (<i>policy</i>)	Rozwój potencjału społeczności	Rzecznictwo społeczne
Planowanie / polityka społeczna	1.1 Dominacja planowania / polityki społecznej <i>Racjonalistyczne planowanie</i>	2.1 Rozwój potencjału z planowaniem / polityką społeczną <i>Planowy rozwój potencjału</i>	3.1 Rzecznictwo społeczne z planowaniem / polityką społeczną <i>Reforma społeczna</i>
Rozwój potencjału społeczności	1.2 Planowanie / polityka społeczna z rozwojem potencjału <i>Planowanie partycypacyjne</i>	2.2 Dominacja rozwoju potencjału społeczności <i>Rozwój skoncentrowany na potencjale</i>	3.2 Rzecznictwo społeczne z rozwojem potencjału <i>Organizowanie solidarnościowe</i>
Rzecznictwo społeczne*	1.3 Planowanie / polityka społeczna z rzecznictwem <i>Rzecznictwo polityki społecznej</i>	2.3 Rozwój potencjału z rzecznictwem społecznym <i>Aktywizm tożsamościowy</i>	3.3 Dominujące rzecznictwo społeczne <i>Akcja społeczna</i>

1. Racjonalne planowanie
2. Planowanie partycypacyjne
3. Rzecznictwo polityki społecznej
4. Planowy rozwój potencjału
5. Rozwój skoncentrowany na potencjale
6. Aktywizm tożsamościowy
7. Reforma społeczna
8. Organizowanie solidarnościowe
9. Akcja społeczna

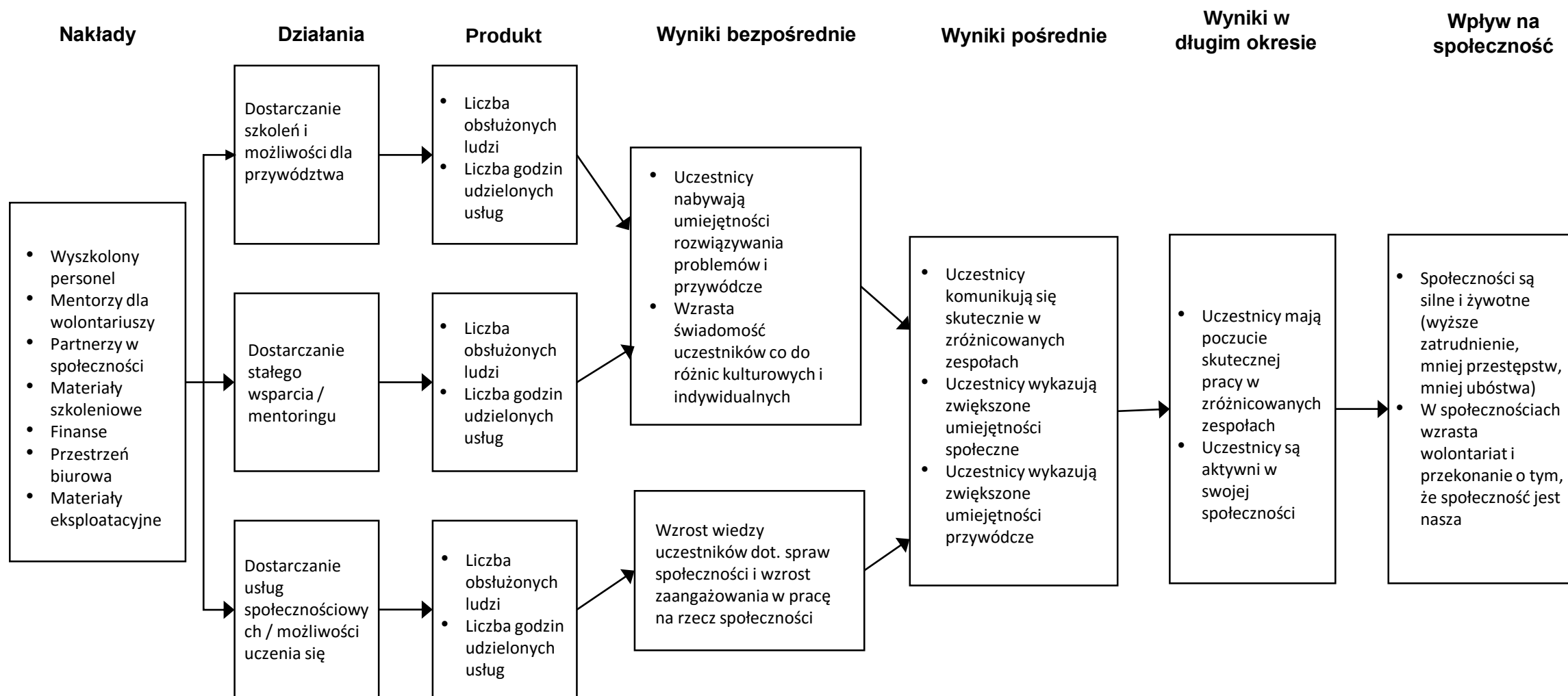
Źródło: J. Rothman, Multi Modes of Intervention at the Macro Level, *Journal of Community Practice*, vol. 15, nr 4, 2007.

Przykładowa teoria zmiany dla programu typu budowanie społeczności

Źródło: S. Milligan et al., Implementing a Theory of Change Evaluation in the Cleveland Community-Building Initiative: A Case Study, w: K. Fulbright-Anderson, A.C. Kubisch, J.P. Connell, red., *New Approaches to Evaluating Community Initiatives*, vol. 2., The Aspen Institute, 1998, s. 69.

Model logiczny interwencji społecznościowej

Od budowania społeczności...

- **Partycypacja mieszkańców** w planowaniu, zarządzaniu i wdrażaniu polityk i programów lokalnych
- **Rozwój umiejętności przywódczych** wśród mieszkańców
- **Tworzenie sieci kontaktów** między obywatelami ze względu na wartość ich samych i dla osiągnięcia innych celów,
- **Mobilizowanie i organizowanie społeczności**
- **Budowa lokalnego potencjału organizacyjnego**
- **Tworzenie kanałów i platform współpracy** pomiędzy organizacjami lokalnymi
- **Wzrost władzy reprezentacyjnej i rzeczniczej społeczności** wobec ciał politycznych i gospodarczych z wyższych poziomów

...do wszechstronnych interwencji społecznych z komponentem społecznościowym

- **Połączenie w oddziaływaniu kilku sfer:** społecznej, ekonomicznej i fizycznej (infrastruktura)
- **Zasadnicza rola budowania społeczności** (*community-building*) i **partycypacji społeczności** (*community participation*)
- **Ubogie społeczności potrzebują zasobów finansowych, politycznych i technicznych**, które są dostępne poza społecznością
- Usprawnienie usług wsparcia udzielanych przez sektor publiczny musi być **uzupełnione przez działalność sektora prywatnego i non-profit**
- Zmiany, które mają zostać osiągnięte, wymagają **trwałych inwestycji w długim okresie**

I coraz większe kłopoty z tradycyjną ewaluacją

- **Złożoność pionowa** - program oddziałuje w różnych obszarach i zakłada synergię osiąganych w nich różnorodnych efektów
- **Złożoność pozioma** - wpływ na jednostki, rodziny i społeczność zakłada wzajemne powiązania między nimi, które nie są jasne
- **Kontekst** - na wyniki złożonych inicjatyw społecznościowych wpływają czynniki spoza społeczności, np. gospodarcze, polityczne, demograficzne
- **Elastyczność i ewolucyjny charakter interwencji** - ze względu na długi okres oddziaływań konieczność dostosowania i zmian programów w trakcie realizacji
- **Szeroki zakres trudno-mierzalnych wyników** - np. potencjał, upodmiotowienie, kapitał społeczny
- **Trudność zastosowania metody eksperymentalnej** - przedmiotem oddziaływania jest cała społeczność, dobór społeczności podobnych jako kontrolnych wiąże się z wieloma problemami metodologicznymi

Problemy na które odpowiada interwencja społeczna i społecznościowa są nieobliczalne*

- Problemy są **trudne do jednoznacznego zdefiniowania**
- Problemy **mają wiele powiązanych ze sobą przyczyn**
- Problemy **angażują wielu interesariuszy o różnych ideologiach, interesach i stanowiskach**
- Problemy są **różne w różnych społecznościach**
- Problemy **ciągle się zmieniają**
- Problemy **nie mają oczywistych rozwiązań ani prostych miar sukcesu**

* Koncepcja problemów nieobliczalnych, złośliwych, nieoswojonych, dzikich (*wicked problems*) zob. E. Zielińska, *Nieobliczalne problemy partycypacji w urządzaniu przestrzeni miejskiej*, w: Układ otwarty. Miejskie partnerstwa międzysektorowe

Odpowiedź: ewaluacja rozwijająca

EWALUACJE TRADYCYJNE	EWALUACJE ROZWIJAJĄCE
Mają dać ostateczną ocenę sukcesu lub porażki	Dostarczają informacji zwrotnej, umożliwia uczenie się, wspiera zmianę kierunku
Mierzą sukces w zestawieniu z wcześniej zdefiniowanymi celami	Rozwijają nowe miary i mechanizmy monitoringu odpowiednio do powstających i ewoluujących celów
Zewnętrzna pozycja ewaluatora w celu zapewnienia niezależności i obiektywności	Ewaluacja ma charakter wewnętrzny, zintegrowany z działaniem i procesami interpretacji
Projektowanie ewaluacji na podstawie linearnych modeli przyczynowo-skutkowych	Projektowanie ewaluacji w celu uchwycenia dynamiki systemu, współzależności, pojawiających się związków
Ma na celu wyniki uogólnialne w czasie i przestrzeni	Celem jest dostarczenie zrozumienia w danym kontekście, aby wspierać proces innowacji
Odpowiedzialność wobec zewnętrznych władz, interesariuszy lub fundatorów	Odpowiedzialność skoncentrowana na poczuciu wartości i zaangażowania innowatorów
Kontrola i zidentyfikowanie odpowiedzialności	Uczenie się reagowania na brak kontroli i pozostawanie w kontakcie z rozwijającą się sytuacją, aby odpowiadać na nią strategicznie
Ewaluator projektuje ewaluację na podstawie własnego przekonania co jest ważne i on kontroluje ewaluację	Ewaluator współpracuje z osobami zaangażowanymi w zmianę w celu zaprojektowania procesu ewaluacji, który będzie zgodny z zasadami i celami organizacji
Produktem ewaluacji jest opinia na temat sukcesu lub porażki, czego obawiają się ewaluowani	Ewaluacja wspiera proces uczenia się

Czego ewaluacja rozwijająca nie zastępuje, czego nie stosuje, czym nie jest

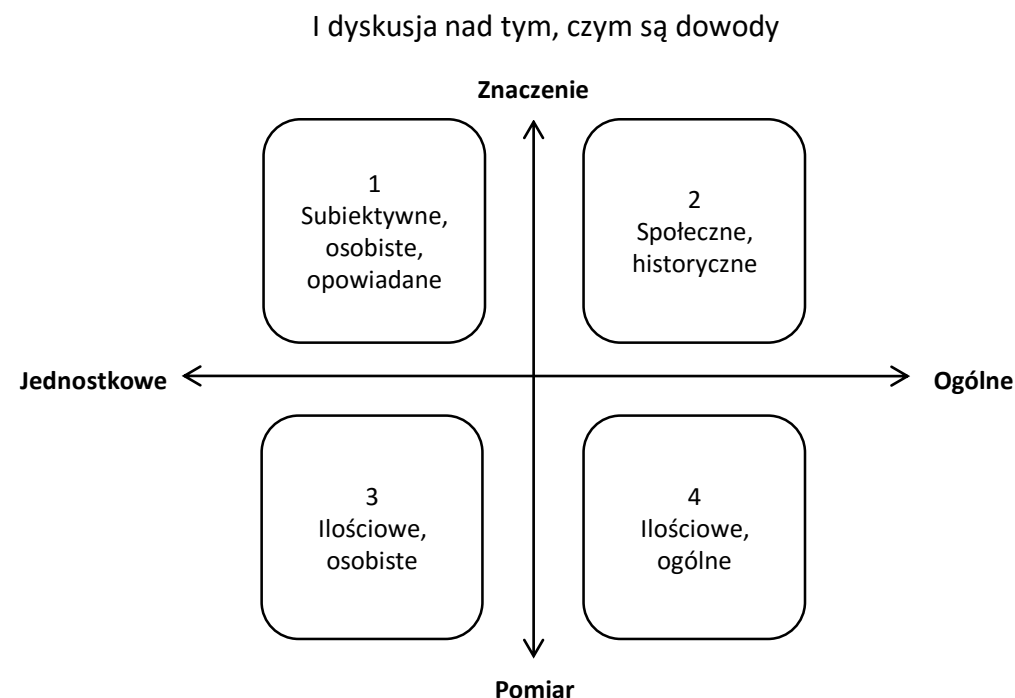
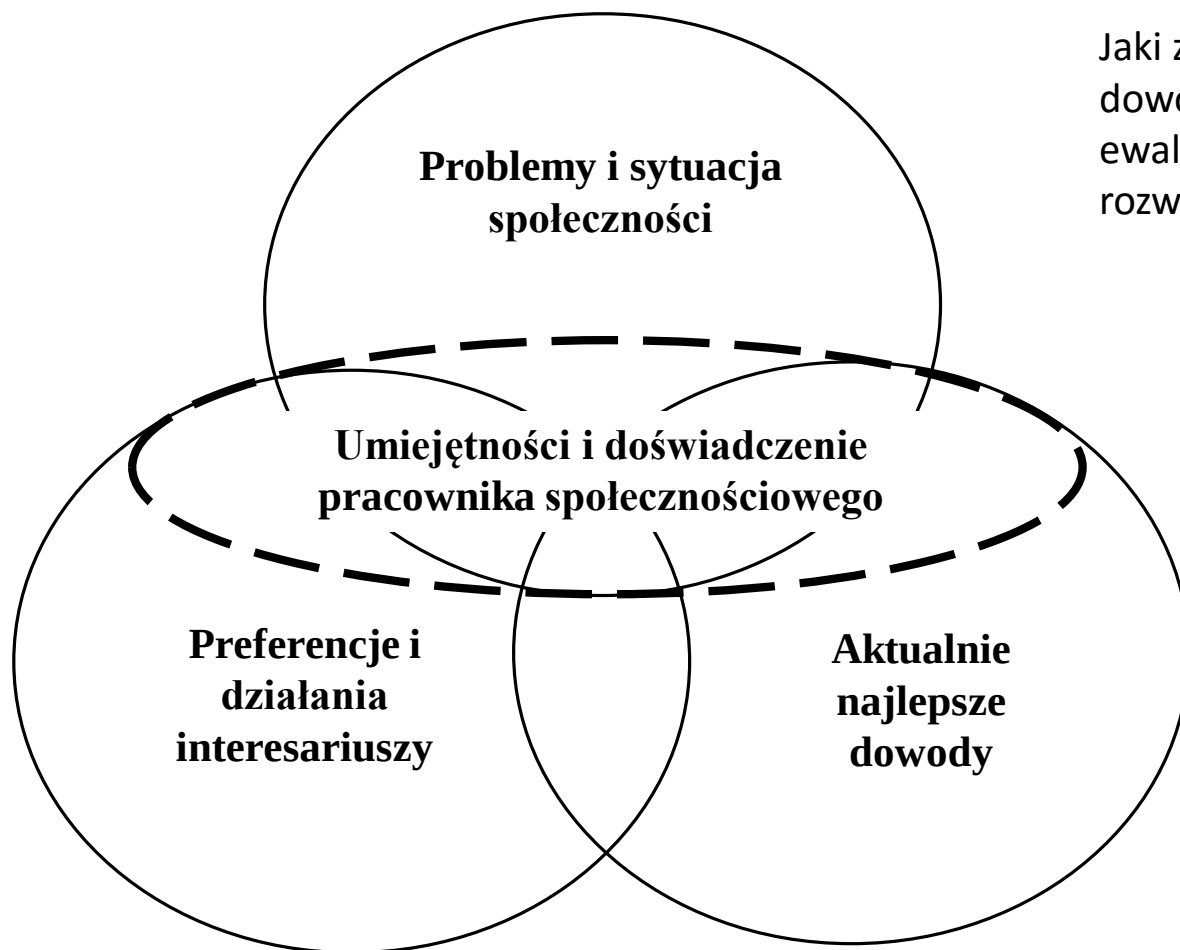
- **Nie zastępuje innych rodzajów ewaluacji** i nie jest odpowiednia dla wszystkich interwencji
- **Nie stosuje wyłącznie metod jakościowych**, jak każda dobra ewaluacja jest oparta na dowodach
- **Nie jest oparta wyłącznie na gromadzeniu opowieści**, stosuje wiele technik gromadzenia danych
- **Nie jest wyłącznie ewaluacją procesu interwencji**, czyli implementacji, chodzi w niej przede wszystkim o wyniki
- **Nie unika rozliczenia się z własnych wyników**, jeżeli nie wsparła rozwoju niczego, to ponosi porażkę
- **Nie jest tym samym co ewaluacja partycypacyjna**, ma na celu wspieranie innowacji w złożonym środowisku na wczesnych jej etapach

Ewaluacja rozwijająca – krótkie podsumowanie

- Tradycyjne formy ewaluacji sprawdzają się wtedy, gdy
  - problemy i ich rozwiązania łatwo zdefiniować
  - proces rozwiązywania problemów łatwo jest przedstawić jako uporządkowaną sekwencję kolejnych kroków
- Ewaluacja rozwijająca powstała, aby wspierać proces uczenia się zachodzący w złożonych i nowych sytuacjach wtedy gdy one się dzieją
- Interwencje z wieloma interesariuszami, wysokim poziomem innowacyjności, szybkim podejmowaniem decyzji i dużymi obszarami niepewności wymagają elastycznego podejścia

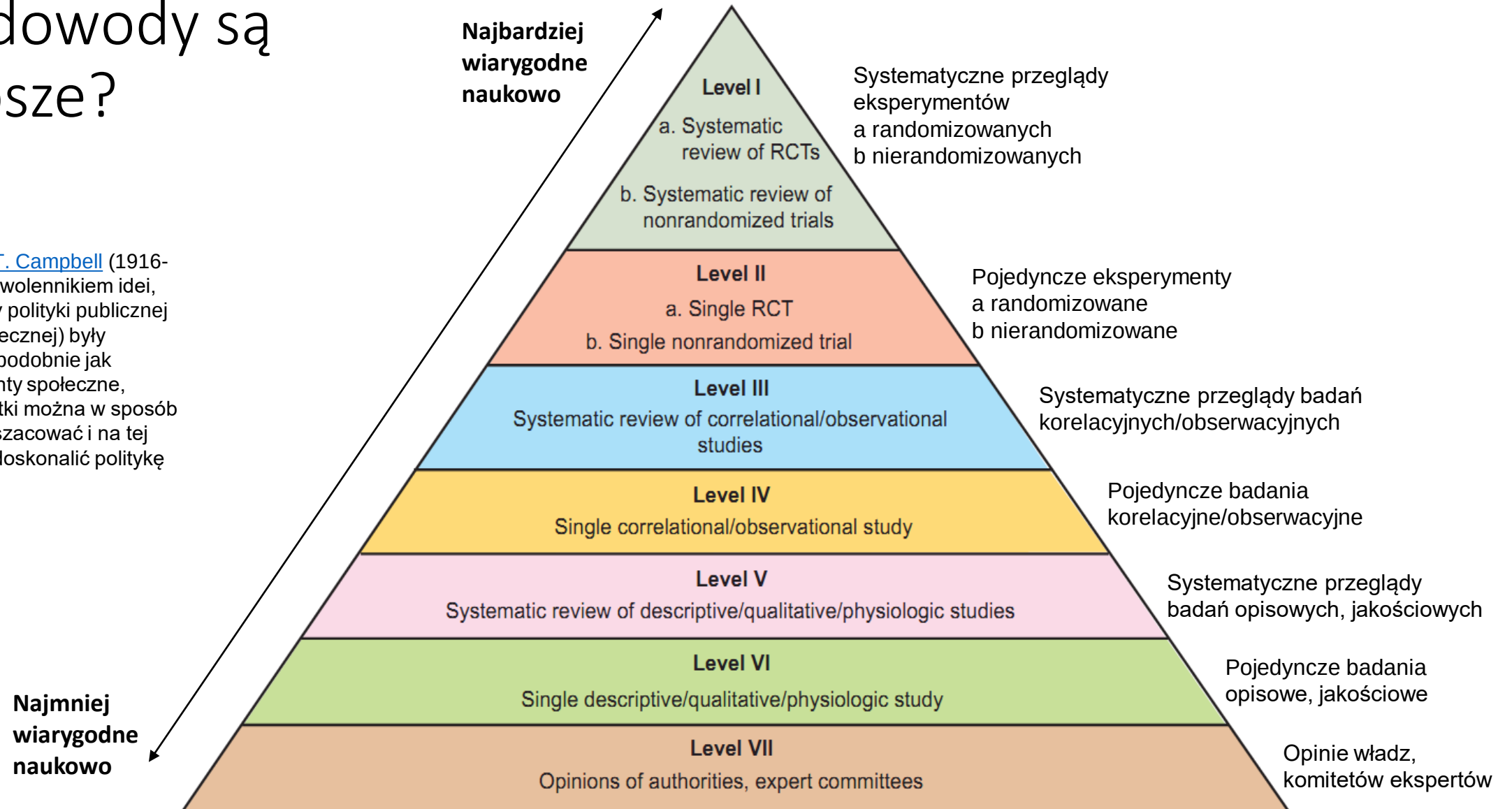
Praca społecznościowa oparta na dowodach?

Jaki związek z ewaluacją? Dobra ewaluacja oparta jest na dowodach. Refleksyjna praca społecznościowa opiera się na ewaluacji. Interwencja społeczna opiera się na ewaluacji rozwijającej

Jakie dowody są najlepsze?

[Dr Donald T. Campbell](#) (1916-1996), był zwolennikiem idei, aby reformy polityki publicznej (w tym społecznej) były rozumiane podobnie jak eksperymenty społeczne, których skutki można w sposób naukowy oszacować i na tej podstawie doskonalić politykę publiczną

Kroki w praktyce społecznościowej opartej na dowodach

1. **Przekształcenie potrzeb informacyjnych praktyki w pytania empiryczne**, na które można odpowiedzieć odwołując się do wyników badań empirycznych
2. Zebranie **najlepszych dowodów naukowych** dotyczących decyzji praktyka, aby przy ich pomocy odpowiedzieć na pytania postawione w pierwszym kroku
3. **Krytyczna ocena zebranych dowodów** pod względem ich rzetelności, poziomu stwierdzonego wpływu interwencji na wyniki oraz praktycznej użyteczności
4. **Zastosowanie wyników oceny zebranych dowodów w decyzji dotyczącej praktyki**, czyli ustalenie, czy dowody można zastosować w danym przypadku i uwzględnienie wartości i preferencji klienta
5. Ewaluacja skuteczności i efektywności realizacji kroków 1-4 w celu ich udoskonalenia w przyszłości

Proces praktyki społecznościowej opartej na dowodach

